

Clausewitz'in Savaş Kuramı İçinden “Terörizme Karşı Savaş” Stratejisi

Ekin OYAN ALTUNTAŞ*

Giriş**

Günümüzde terörizme ilişkin çalışmalar nicelik bakımından hayli fazla olsa da, nitelik bakımından oldukça kısıtlıdır. Terörizm üzerine yapılan çalışmaların önemli bir kısmı, genel olarak “terörizm”i özel olarak da “terörizme karşı savaş”ı somut bir strateji olarak değerlendirmek yerine, ahlak, ideoloji, kimlik veya fikir çatışması ile nihilist isyan hareketleri ve bu hareketlere karşı geliştirilen bir savunma veya güvenlik tepkisi olarak ele almaktadır. Siyaset ve ekonomiden arındırılarak salt ideoloji alanı ile sınırlandırılmış bir “terörizm” anlayışı karşısında, ABD’nin savunduğu “terörizme karşı savaş” tezi de bir savunma tepkisi olarak teorik meşruiyet kazanmaktadır. Bu teorik meşruiyete karşı yapılan eleştirilerin önemli bir kısmı terörizmi ideolojik bir mücadele olmakla sınırlandırılmış tanımı baz alınarak yapıldığı için, söylemde güçlü görünen fakat esasa ilişkin hiçbir eleştiri getirmeyen ve hatta meşruiyeti tersten onaylayan bir duruş meydana çıkmaktadır. Sonuçta ortaya, bilerek veya bilmeyerek “terörizm”i ve “terörizme karşı savaş” tezini Amerikan hegemonyasının kullandığı somut bir jeopolitik

* Dr., Ankara Üniversitesi

** Bu yazının geniş hali için bkz. Ekin Oyan, Kapitalizm ve ABD Politikaları Bağlamında “Terörizme Karşı Savaş” Stratejisi, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, Ankara, 2008.

araç olma özelliğinden çıkartan ve ABD'nin ihtiyaçlarına uygun şekilde soyut bir teorik alanda özerkleştiren, bir terörizm literatürü çıkmaktadır. Bu durumun üç esaslı nedeni bulunmaktadır:

—Savaşın “politikanın” bir devamı (aracı) olduğunu savunan Clausewitz savaş anlayışının yerini, araçlarla amaçların bir olduğunu savunan IV. Kuşak Savaş anlayışının alması;

— Terörizm konusunun uzun yıllar boyunca Anglo-Amerikan akademik hegemonyası altında, çoğunlukla realist ve yapısalcı akademisyenler tarafından domine edilmiş olması ve ABD çıkarlarına ve amaçlarına paralel yürütülen bir çalışma alanı içinde kalmış olması;

— Sınıf kavramını günün gerçeklerine uzak kabul eden, kapitalizmi (altyapıyı) sorgu dışı bırakan ve bütünselci modern kuramlara savaş açan postmodernist kuramların, terörizmi siyasetten-ekonomiden arındırılmış bilgi-iktidar, din, dil, kültür, kimlik gibi üstyapısal alan içinde araştırma ve eleştirme çabası içinde olması ve dolayısıyla, tartışmayı daha başlamadan sona erdirmesi.

Bu yazıda ilk olarak, yukarıdaki üç nedenin terörizm çalışmalarını nasıl kısıtladığı ve ABD'nin “terörizme karşı savaş” tezini Clausewitz savaş kuramının dışına çıkararak teoride nasıl haklılaştırdığı incelenecek ve ikinci olarak, pratikte “terörizme karşı savaş” stratejisinin Clausewitz'in savaş paradigmasıyla uyumlu olup olmadığı sorgulanacaktır.

Clausewitz Savaş Kuramı ve IV. Kuşak Savaş Anlayışı

Clausewitz'in savaş kuramı içinde öne çıkan en önemli düşünce, savaşın kendi yasalarına göre hareket eden bir varlık değil, bütünün bir parçası olduğudur. Bu bütün ise “politika”dır.¹ Politik amaç, gaye; savaş ise bir araçtır ve araç hiçbir zaman amaçtan ayrı olarak düşünülemez. Savaş, doğuşundan bitişine kadar “politika”nın amaçlarına göre yön almakta ve kimi zaman “politika” eldeki araçlara göre zaman içinde değişikliklere uğrasa da, önalandaki yerini muhafaza etmektedir. Clausewitz'e göre, “strateji” de savaşın amacını gerçekleştirmek için çarpışmaların kullanımına ilişkin teoridir. (Clausewitz,1997:53-83).

¹ Bu çalışmada, Clausewitz'in ileri sürdüğü şekliyle “politika” kavramı, belli bir konudaki siyasi program/tercih anlamına gelen dar kapsamlı politika-siyaset kavramı ile karışmaması için tırnak içine alınacaktır. Clausewitz'in politika kavramı siyaset anlamında değil, altyapı ve onun eğilimleri içinde hareket eden görece özerk üstyapının bileşimi sonucunda ortaya çıkan uzun vadeli “genel kapsamlı hedefler” anlamında kullanılmaktadır.

Clausewitz, gerçek hayattaki verilere dayanarak tüm ihtimallerin doğru hesaplandığı ve katıksız şiddete ulaşacak şekilde bütün potansiyelin kullanıldığı durumu mutlak savaş olarak tanımlamaktadır. Benzer bir tanımlama, istenilen tüm amaçların toplamında ulaşılması hedeflenen mutlak “politika” için de geçerlidir. Öte yandan, mutlak “politika” çıkarlar çatışmasının alanında yer aldığı ve sürekli hareket halinde olduğu için hiçbir zaman ulaşılmayan soyut bir kavramdır. Hem mutlak “politika” hem de mutlak savaş soyut kavramlar olarak gerçeğe uygulandıklarında ortaya mükemmel olmayan gerçek “politika” ve gerçek savaşlar çıkmaktadır (Clausewitz, 1997:39-42). Gerçek “politika”, aracı olan savaş gibi çok çeşitli izafi ve sınırlı biçimler altında görünmektedir. Gerçek savaş ise, şiddet ve tutku (“politika”ya olan inanç veya düşmana duyulan nefret); tesadüf ve ihtimaller; gerçek “politika”nın hakimiyeti altında olmak, gibi unsurlardan oluştuğu için hiçbir zaman mutlak ve kesin olan savaşa ulaşamamaktadır (Paret, 1976: 368). Clausewitz’e göre, bu üç unsurdan birincisi daha çok toplumu, ikincisi orduyu, üçüncüsü ise hükümeti ilgilendirmekte ve bu üçlü güç birliği savaşın kaderini belirlemektedir (Duyvesteyn, 2004)

Clausewitz’in savaş kuramı günümüzde hayli tartışmalı bir konudur ve bu tartışma içinde üç farklı yönelim öne çıkmaktadır: Clausewitz’in savaş anlayışının geçerliliğine inananlar; teorinin ana unsurlarının korunarak reforme edilmesi gerektiğini savunanlar ve teorinin günün gerçeklerine uygun olmadığını iddia edenler.

Kısaca bir anlatımla, Clausewitz’in savaş anlayışının geçerliliğini savunanların ana vurgusu, Clausewitz’in savaş teorisinin teknik yönlerinden ziyade mantığının ya da felsefi özünün devam ettiği (Honig, 1997: 10). Teorinin ana unsurlarını koruyarak reforme edilmesi gerektiğine inananlarına göre, modern savaş koşullarını tamamen değiştiren ve sosyal, siyasi, bürokratik veya psikoloji alanlarında zincirleme reaksiyon yaratan teknolojik yenilikler ile savaşların ekonomik ve ahlaki boyutu gibi konular kurama eklenmelidir (Handel, 1996; Handel, 1986: 53;). Clausewitz’in savaş kuramına tamamen karşı çıkan son gruba göre, Clausewitz’in savaş anlayışı ve üçlü güç birliği formülünün geçerliliğini yitirdiği günümüz koşullarında, kuramı reforme etme çabaları yersizdir. Bu yaklaşımın en önde gelen ve postmodern IV. Kuşak savaş kavramının mimarlarından olan Martin Van Creveld’e göre, 1945 sonrasındaki yeni savaş türünde, devlet modeli önemini kaybetmiş ve yerine düzensiz, örgütsüz, toplumları hedef alan, psikolojik savaş yöntemlerini ve asimetrik saldırıları öne çıkartan, teknolojiyi çok iyi kullanabilen devlet dışı birimler geçmiştir (Creveld, 1999: 224; Creveld, 1991: 58).²

2 Creveld’in bu yaklaşımının temelinde, devletin siyasi bir organ olarak günümüzde işlevini kaybettiği düşüncesi yatmaktadır.

Crevelde'ye göre, Clausewitz'in savaşı "politika"nın bir devamı olarak ele alan yaklaşımı, 21. yy. koşullarına uygun değildir ve savaşlar artık insani müdahale gibi adaleti sağlama veya köktendincilik gibi dini ideolojilerin devamıdır (Crevelde, 1997: 18). Dolayısıyla, yeni kuşak savaşlarla birlikte, Clausewitz'in "araçlar amaçların devamıdır" söyleminin yerini araçlarla amaçların aynı olduğu savaş hali almıştır. Crevelde'ye göre, Clausewitz'in toplum, ordu ve devlet üçlüsünden oluşan güç birliği, küreselleşen dünya içinde yerini devlet dışı birimler, bireyler (intihar bombacıları gibi) ve postmodern ve serbest piyasa ilişkisine uyumlu toplum düzenine bırakmıştır (Siccama, 1997: 34).

Clausewitz'in savaş kuramının felsefi özünün değişip değişmediği ve "terörizme karşı savaş" stratejisi bağlamında geçerli olup olmadığı yazının sonunda değerlendirilecektir. Bu değerlendirme öncesinde ise, Anglo-Amerikan akademik hegemonyası tarafından domine edilen terörizm çalışmaları ve karşı eleştirilerin içeriklerini incelemekte fayda vardır.

Anglo-Amerikan Akademik Hegemonyası Altındaki Terörizm "Endüstrisi"

E.S. Herman ve G.O'Sullivan'ın yaptıkları ayrıntılı çalışmalarında da ortaya çıkarttıkları gibi, terörizme ilişkin kavramlar, modeller ve teoriler uzun yıllar boyunca ABD ve İngiltere'nin (İsrail'in de katkılarıyla) akademisyenleri, hükümet kurumları, ulusal uluslararası düşünce kuruluşları, araştırma merkezleri, uzmanlar ve özel güvenlik şirketlerinden oluşan uluslararası bir "terörizm endüstrisi" tarafından geliştirilmiştir (Herman ve O'Sullivan, 1991: 40).

Bu endüstri, çeşitli uzmanlık ve araştırma konusunun bileşimiyle kaotik bir görüntü çizse de, aslında tutarlı bir içyapısı vardır. Öncelikle, Ole Weaver'in "neo-neo" sentezinde bulduklarını ileri sürdüğü gibi, 1980'lerden itibaren ultra liberal iktisadi programları savunan neoliberalizm ile askeri güvenliği öne çıkartan neorealizm giderek benzeşmiş ve liberal eğilimli yazarlar da küreselleşen sermayenin hareket serbestliğini korumak adına, devletin güvenlik rolünü öne çıkartmışlardır. Bu "neo-neo" sentezli grubun terörizme ilişkin ortak değerlendirmeleri, terörizm endüstrisinin bel kemiğini oluşturmuştur.

Terörizm endüstrisindeki iç tutarlılığın bir diğer önemli sebebi, terörizmle ilgili çalışmalarda düzenli olarak atıp yapılan, terörizm konusuyla ilgili birçok derginin yayın kurulunda bulunan, düşünce merkezlerine başkanlık eden, akademik çalışmalar üreten, yüksek katılımlı konferanslarda konuşmacı olan çoğunluğu Amerikalı ve İngiliz eski hükümet görevlisi veya akademisyenden oluşan elit bir terörizm uzman kadrosunun varlığıdır.

Herman ve O'Sullivan'ın 1978-85 yılları arasında terörizmle ilgili ulusal ve uluslararası medyada yer almış en etkili 135 makale-haberin kaynakçaları üzerinde yaptıkları araştırmada, neredeyse hepsi Amerikan ve İngiliz vatandaşı olan 16 ismin istikrarlı bir şekilde referans kaynağı olduğu tespit edilmiştir (Herman ve O'Sullivan, 1991: 58).³ Bilimsel Enformasyon Enstitüsü, Sosyal Bilimler Alıntılama İndeksi ve Bilim Alıntılama İndeksi'nin 1965-2003 yılları arasında terörizmle ilgili tüm yayın, kitap, dergi, rapor, konferans kayıtları ve internet araştırma portalları verilerine dayanarak yapılan bir başka araştırmanın sonuçları da, Herman ve O'Sullivan'ın çalışmasını haklı çıkarır niteliktedir. Bu araştırmanın sonuçlarına göre, terörizmle ilgili yapılan yerel ve uluslararası yayınlarda toplam 13 ülkeden 131 ismin en fazla alıntılındığı ve bu kişilerin 18'inin İngiliz, 7'sinin İsraili, 5'inin Fransız ve 84'ünün Amerikalı olduğu tespit edilmiştir. Araştırma biraz daha derinleştirildiğinde, 88 kişinin çalışmalarının en fazla okunduğu veya internette bilgisayarla indirildiği görülmüş, fakat bu kişiler arasından 42'sinin Herman ve O'Sullivan'ın araştırma sonuçlarına benzer şekilde sürekli olarak alıntılındığı tespit edilmiştir.⁴ Bu iki araştırmanın ortaya çıkarttığı gibi, terörizmle ilgili son 40 yılda dünyada yapılan araştırmaların önemli bir kısmı, çoğunluğu ABD ve İngiliz vatandaşı olan az sayıdaki elit bir terör uzman grubunun etkisi altında kalmıştır.

Terörizm endüstrisinin tutarlı bir iç yapıya sahip olmasının diğer bir nedeni, elit terör uzman kadrosunu bünyesinde barındıran (yönetici, kurul üyesi, araştırmacı, yayın yönetmeni gibi birçok pozisyona sahip olarak), ciddi mali kaynaklara sahip olan, çok sayıda araştırma projesi yürüten, burslar veren, terörizme ilişkin kitap, akademik dergi veya gazete yayınlayan (Terrorism and Conflict Quarterly, Policy Review, Reader's Digest, Washington Quarterly, Foreign Affairs, The Weekly Standart, Commentary, Wall Street Journal bunlardan bazılarıdır) ve çok çeşitli enformasyon araçlarıyla terörizme ilişkin gündemi belirleyebilen, hükümet veya hükümet dışı çok etkili bir takım düşünce kuruluşlarının varlığıdır. E. O. F. Reid'in araştırmasının da gösterdiği gibi, terörizm üzerine yapılan çalışmaların %32'si

3 Çoğunluğu ABD ve İngiltere vatandaşı olan bu kişiler: Brian Jenkins, Robert Kupperman, Neil Livingstone, Paul Wilkinson, Michael Ledeem, Lawrence Eagleberger, Claire Sterling, Yonah Alexander, Paul Henze, William Colby, Uri Ra-Anan, Ariel Merari, Joseph Churba, Fouad Ajami, Ray Cline, Walter Laqueur'dur.

4 ISI Conference Paper: Mapping the Contemporary Terrorism Research Domain: Researchers, Publications and Institutions Analysis, <http://aia.arizona.edu.tr/research/terror/publications>. Çalışmaları sürekli kaynakça gösterilen 42 kişinin isimleri: Brian Jenkins, Yonah Alexander, Paul Wilkinson, Ray Cline, Walter Laqueur, Claire Sterling, Jessica Stern, Alex Schmid, John Arquilla, M.C. Bassiouni, J.B. Bell, Peter Berger, David Carlton, Peter Chalk, H.H.A Cooper, Ronald Crellin, Martha Crenshaw, C. Dobson, Ernest H. Evans, Stephen E. Flynn, Lawrence Freedman, R.R. Friedlander, Rohan Gunaratna, T.R. Gurr, F.J. Hacker, Bruce Hoffman, John Horgan, Gilles Kepel, Ian Lesser, Clark McCauley, Ariel Merari, Peter Merki, Edward Mickolus, Jordon Paust, Jerrold Past, Magnus Ranstorp, David Rapoport, David Ronfeldt, Stephen Sloan, Michael Stohl, G. Wardlaw, J.B. Wolf.

doğrudan Amerikan hükümetince, %41'i hükümet, CIA, askeri kurumlar veya diğer devlet kuruluşlarınca desteklenen özel araştırma şirketlerince ve sadece kalan %12'si üniversiteler bünyesinde yapılmaktadır(Reid, 1997: 91-96).

Terörizm endüstrisi içindeki uzman kadronun, terörizmle ilgili açık ve kesin tanımlara ulaşmalarına rağmen, terörizmin başlıca nitelikleriyle ilişkili benzer sonuçlara çıkacak bir takım değerlendirmeler yaptıkları görülmektedir. Genel anlamda terörizmin sınırlarını çizen bu ortak değerlendirmeler çok kısaca şöyle özetlenebilir: Modern terörizm düşüncesi Marksist Leninist ideoloji ve Jean Paul Sartre, Frantz Fanon gibi yazarlardan, taktikler ise Bakunin, Nechayev, Mao, Che Guevera veya Fidel Castro'dan etkilenecek gelişmiştir; Uluslararası terörizm üç eğilim içinde gelişmektedir: Anarşizm ve nihilizm; 3. Dünya ülkelerinin ayaklanması (self-determinasyon ayaklanma olarak görülmektedir) ve şiddeti savunan Yeni Sol ideolojiler; Devletler terör yapmaz fakat demokratik olmayan devletler teröre destek verir. Batılı demokrasiler veya kapitalist-liberal-demokratik devletler terörizm üretmezler-destek vermezler fakat hedef olurlar. Bu nedenle, Batılı devletlerin kendi güvenliklerini sağlamak için gerçekleştirdikleri askeri operasyonlar BM sistemi dışında görülmemelidir; Teröristlerin amacı, Batı'nın demokrasisini, istikrarını, ekonomisini bozmak ve Batı'nın gücünü zayıflatmaktır. Bu amaçla, başta Sovyetler Birliği olmak üzere Irak, İran, Suriye, Libya, Kuzey Kore, Küba gibi ülkeler terörizmi bir soğuk savaş dış politika enstrümanı olarak kullanmaktadırlar (Chalk, 1996: 1-6; Cline ve Alexander, 1985; 101-103; Crelinstein ve Schmid, 1993: 324, Hoffman, 1999:32; Laqueur,1977: 3-20; Rapoport ve Alexander, 1982: 4; Sterling, 1981; Wilkinson, 1990: 144).

Terörizm Endüstrisi İçinden “Yeni Terörizm”

1980'lerin ortalarından itibaren, birinci ve üçüncü özellikler hariç terörizme ilişkin değerlendirmelerde değişiklikler görülmüş ve soğuk savaşın bitmesiyle birlikte terörizm literatürüne “yeni terörizm” terimi girmiştir. 11 Eylül terör saldırılarından sonra “yeni terörizm” terimi yaygın olarak kullanılmaya başlanmıştır. “Yeni terörizm”in kullanımında üç ana konu öne çıkmaktadır: Teknolojik gelişim ve örgütlenme modelindeki değişiklikler; Terörizmin araç değil amaç haline gelmesi ve medeniyetler çatışmasına bağlanması; Terörizme karşı geniş çaplı bir savaş anlayışının yaygın şekilde kabul görmeye başlaması.

Teknoloji ve örgütlenme modelindeki değişiklikler bağlamında, “yeni terörizm”in içeriği iki yönde gelişmiştir. İlk olarak, elektronik-bilgisayar ile silah ve bomba teknolojilerindeki ilerlemeler, iletişim olanaklarındaki artış ve bilgiye erişimin kolaylaşması gibi teknolojik yeniliklerle terörizmin verdiği zarar düzeyi

yükselmiş ve etki gücü artmıştır. Örgütlenme modelindeki değişiklik ise, devlet destekli, birbirine sıkıca bağlanmış hiyerarşik ve profesyonel kişilerden oluşan terör örgütleri yerine, ABD'nin "haydut" ve "düşmüş" ülkeler olarak lanse ettiği ülkelerde konuşlanan, az sayıda amatör kişiden oluşan, birbirine gevşek bağlarla bağlanan, ulusal kimlik taşımayan uluslararası terör ağının oluştuğu iddiasıdır.

"Yeni terörizm" in kullanımına ilişkin en önemli ikinci iddia, "yeni terörizm" in eskisinden farklı olarak bir araç değil bir amaç ("politika"nın kendisi) olduğudur. "Yeni terörizm" artık bir strateji olmaktan çok ötede, başlı başına bir düşmandır (Laqueur, 2004: 51). Başka bir deyişle, "eski terörizm" siyasal veya askeri kazanımlar için kullanılan stratejik bir araç olarak ele alınırken, "yeni terörizm" etnik veya dini temelli psikolojik nedenlere bağlı fikirler ve dünya görüşlerinin savaşı olarak açıklanmakta ve en önemli dayanağını medeniyetler çatışması tezinden almaktadır (Ellingsen, 2005: 305-332).⁵ Buna göre, "yeni terörizm" Huntington'un medeniyetler çatışması tezinde iddia ettiği gibi, uygarlık ve kültürel değerler farkından doğmaktadır ve "yeni terörizm" in içeriğini incelemek için amaçlara değil, teröristin kimliğine bakmak yeterlidir (Taylor ve Horgan, 2001: 85). "Yeni Terörizmin" başlıca kaynağı da, başta İslam kültür olmak üzere belli inanç ve kültürlerin terörizme eğimli olmasıdır (Hoffman, 1995: 271-284; O'Brian, 1990: 203-204; Rapoport, 1989: 72-88). Özetle, "yeni terörizm" kültürel dönüşüm çağına giren dünyada, İslamcı ideolojinin modern Batı değerlerine-yaşam tarzına ve laik düzenine karşı bir ayaklanma sürecinden doğmaktadır (Ganor, 2006: 28; Tibi, 2006: 165). Dolayısıyla, ABD'nin "terörizme karşı savaşı" gerekçesiyle düzenlediği askeri eylemler emperyalizmden değil, Batı medeniyetine karşı ayaklananlara karşı savunma zorunluluğundan doğmaktadır.

"Yeni terörizm" kavramının gelişimiyle birlikte pragmatik bir sonuç olarak ortaya çıkan üçüncü nokta ise, bu yeni terör şekline karşı mücadelenin de yeni imkanlara kavuşmasıdır. Buna göre, zarar verme düzeyi artmış, bir ağ şeklinde tüm küreye yayılmış, dini referanslara dayanarak tüm tepkisini Batı medeniyetine çevirmiş olan bu "yeni terörizm" e karşı mücadele de, mekan, hedefe ve yöntem açısından esneklik kazanmakta ve giderek hukuksal sınırlamaların dışında kabul edilmektedir. Bu anlayış içinde uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen, olası terör saldırılarına karşı dünyanın herhangi bir yerinde önleyici müdahaleler yapılması, ulusal güvenlik adına teorik destek bulmaktadır (Livingstone, 1990:226; Shultz, 2003: 24).

5 Yeni terörizmin özellikle din temelli olduğunu savunanlar, bu görüşlerini istatistiksel çalışmalarla desteklemektedirler. Öte yandan, bu çalışmalara bakıldığında birçok çatışmanın siyasi veya ekonomik nedenin hiç sorgulanmadan salt görünüşteki sebeplere indirildiği görülmektedir. Örneğin, Boşnak-Sırp çatışması doğrudan Müslüman-Hristiyan (Ortodoks) çatışması veya İsrail-Filistin çatışması Müslüman-Yahudi çatışması temelinde ele alınmaktadır.

yükselmiş ve etki gücü artmıştır. Örgütlenme modelindeki değişiklik ise, devlet destekli, birbirine sıkıca bağlanmış hiyerarşik ve profesyonel kişilerden oluşan terör örgütleri yerine, ABD'nin "haydut" ve "düşmüş" ülkeler olarak lanse ettiği ülkelerde konuşlanan, az sayıda amatör kişiden oluşan, birbirine gevşek bağlarla bağlanan, ulusal kimlik taşımayan uluslararası terör ağının oluştuğu iddiasıdır.

"Yeni terörizm" in kullanımına ilişkin en önemli ikinci iddia, "yeni terörizm" in eskisinden farklı olarak bir araç değil bir amaç ("politika"nın kendisi) olduğudur. "Yeni terörizm" artık bir strateji olmaktan çok ötede, başlı başına bir düşmandır (Laqueur, 2004: 51). Başka bir deyişle, "eski terörizm" siyasal veya askeri kazanımlar için kullanılan stratejik bir araç olarak ele alınırken, "yeni terörizm" etnik veya dini temelli psikolojik nedenlere bağlı fikirler ve dünya görüşlerinin savaşı olarak açıklanmakta ve en önemli dayanağını medeniyetler çatışması tezinden almaktadır (Ellingsen, 2005: 305-332).⁵ Buna göre, "yeni terörizm" Huntington'un medeniyetler çatışması tezinde iddia ettiği gibi, uygarlık ve kültürel değerler farkından doğmaktadır ve "yeni terörizm" in içeriğini incelemek için amaçlara değil, teröristin kimliğine bakmak yeterlidir (Taylor ve Horgan, 2001: 85). "Yeni Terörizmin" başlıca kaynağı da, başta İslam kültür olmak üzere belli inanç ve kültürlerin terörizme eğimli olmasıdır (Hoffman, 1995: 271-284; O'Brian, 1990: 203-204; Rapoport, 1989: 72-88). Özetle, "yeni terörizm" kültürel dönüşüm çağına giren dünyada, İslamcı ideolojinin modern Batı değerlerine-yaşam tarzına ve laik düzenine karşı bir ayaklanma sürecinden doğmaktadır (Ganor, 2006: 28; Tibi, 2006: 165). Dolayısıyla, ABD'nin "terörizme karşı savaşı" gerekçesiyle düzenlediği askeri eylemler emperyalizmden değil, Batı medeniyetine karşı ayaklananlara karşı savunma zorunluluğundan doğmaktadır.

"Yeni terörizm" kavramının gelişimiyle birlikte pragmatik bir sonuç olarak ortaya çıkan üçüncü nokta ise, bu yeni terör şekline karşı mücadelenin de yeni imkanlara kavuşmasıdır. Buna göre, zarar verme düzeyi artmış, bir ağ şeklinde tüm küreye yayılmış, dini referanslara dayanarak tüm tepkisini Batı medeniyetine çevirmiş olan bu "yeni terörizm" e karşı mücadele de, mekan, hedefe ve yöntem açısından esneklik kazanmakta ve giderek hukuksal sınırlamaların dışında kabul edilmektedir. Bu anlayış içinde uluslararası hukuka aykırı olmasına rağmen, olası terör saldırılarına karşı dünyanın herhangi bir yerinde önleyici müdahaleler yapılması, ulusal güvenlik adına teorik destek bulmaktadır (Livingstone, 1990:226; Shultz, 2003: 24).

5 Yeni terörizmin özellikle din temelli olduğunu savunanlar, bu görüşlerini istatistiksel çalışmalarla desteklemektedirler. Öte yandan, bu çalışmalara bakıldığında birçok çatışmanın siyasi veya ekonomik nedenin hiç sorgulanmadan salt görünüşteki sebeplere indirildiği görülmektedir. Örneğin, Boşnak-Sırp çatışması doğrudan Müslüman-Hristiyan (Ortodoks) çatışması veya İsrail-Filistin çatışması Müslüman-Yahudi çatışması temelinde ele alınmaktadır.

ABD'nin "terörizme karşı savaş" stratejisi ile terörizm endüstrisinin "yeni terörizm"e ilişkin görüşleri örtüşmekte ve birbirini tamamlamaktadır. Öncelikle, George W. Bush'un 14 Eylül 2001 National Cathedral'de yaptığı konuşmada, Ekim 2001'de sunulan "Dört Yıllık Savunma Değerlendirme Raporu"nda ve 1 Haziran 2002'de West Point Askeri Akademisi'nde "Bush Doktrini" olarak bilinen açıklamada da görüldüğü gibi, ABD yeni bir terörizm çağına girildiğini ve teröristlerce açılan bu yeni savaşta artık tepkisel değil ama etkiyel bir tutumla hareket edileceğini ve tehdit sınırına ulaşmamış olası tehlikelere karşı önleyici saldırılar düzenleyeceğini dünyaya duyurmuştur.⁶ Terörizmin nedenleri konusunda ise, genel olarak medeniyetler çatışması ve nihilizm öne çıkartılmış, özel olarak ise teröristlerin Batı değerlerinden ve yaşam tarzından nefret etmeleri vurgulanmıştır (Byman, 2003: 143; Serafim, 2005: 61-74).

Sonuç olarak, terörizm endüstrisi ABD çıkarlarına paralel bir terörizm çalışma alanı oluşturmuş ve bu alanın uluslararası düzeyde yayılmasında da son derece etkili olmuştur. Öyle ki, bu terör anlayışına eleştirel yaklaşan postmodernist kuramlar da, çoğunlukla eleştirilerini bu alan içinde oluşmuş terörizm bilgileri üzerinden gerçekleştirmektedirler.

Terörizm Endüstrisi'ne Eleştirel Yaklaşımlar ve Terörizm Değerlendirmesi

Homojen bir bütünlük oluşturmamalarına rağmen, kritik düşünce ekolü ve postmodernizm içinden çıkan postmarksist, postyapısalcı, biyopolitik ve kozmopolitan yaklaşımlar terörizm endüstrisinin terör yaklaşımına karşı eleştirel bir tutum izlemektedirler. Öte yandan, bu yaklaşımların terörizmi siyasetten-ekonomiden arındırılmış bilgi-iktidar, din, dil, kültür, kimlik gibi üstyapısal alan içinde araştırma ve eleştirme çabası içinde olmaları nedeniyle, gerçek bir tartışma daha başlamadan sona ermektedir.

Bu yaklaşımlar da Clausewitz'in savaş kuramına üç nedenden ötürü karşı çıkmaktadırlar. İlk olarak bu yaklaşımlara göre, ulus devlet merkezli politik kültür ve güvenlik kavramsallaşması geçerliliğini yitirmiş ve yerine farklı rasyonellik anlayışına sahip devlet dışı siyasi birimler, topluluklar ve bireyler almıştır. Dolayısıyla, artık siyasi, ekonomik kazançlar veya toprak elde etmek gibi amaçlar yerine, kimlik temelli ve nihilist karakterli bir isyan hareketi olarak "yeni terörizm" artık bir araç değil, amacın kendisi olmuştur (Booth, 1991: 313-326; Booth ve Dunne, 2002: 14; Buzan vd. 1998: 37; Kaldor, 2005: 255-269; Kaldor,

⁶ "The National Security Strategy of the United States of America", Eylül 2002, www.whitehouse.gov. US Department of Defense, Quadrennial Defense Review Report, 30 September 2001, pp. 17-19, <http://www.defenselink.mil/pubs/qdr2001.pdf>.

2003: 1-6). İkincisi, savaşlar artık devletler arasında değil, çokkültürlü, dinli veya cinsiyetli kimliklerin biraraya geldiği ve çokboyutlu ekolojik ve sosyolojik güvenlik sorunlarının tehdit ettiği küresel risk toplumu alanında yaşanmaktadır. “Yeni terörizm”in destek bulduğu yerler artık devletler değil, toplumlardır ve Clausewitz’in üçlü güç birliği yerini salt topluma bırakmıştır (Beck, 2003: 255-269; Heng, 2006: 69-78).⁷ Son olarak, Clausewitz’ci savaş ve politik amaçlar ikilisi iç/dış, kadın/erkek, değer/olgu gibi hiyerarşik ve ötekileştirici ikili karşıtlıklara benzer bir anlayış içinde hareket etmektedir. Oysa “yeni terörizm”de iç/dış, yerel/küresel, savunma/saldırı, sivil/asker ayrımı kalmamıştır (Kaldor, 2005: 497).

Clausewitz’in savaş kuramını reddetmelerinin dışında, bu yaklaşımların terörizmin nedenleri konusunda da terörizm endüstrisi ile görüş benzerlikleri bulunmaktadır. Bu yaklaşımların da terörizmin nedenleri konusunda öne çıkarttığı başlıca faktörler nihilizm ve medeniyetler çatışmasıdır. Örneğin, eleştirel kuramın önde gelen temsilcilerinden Jürgen Habermas’a göre, 11 Eylül terör saldırıları henüz bitmemiş bir proje olarak modernitenin neden olduğu nihilist karakterli bir saldırdır (Alweiss, 2005: 406). Başka bir deyişle, Habermas din ve devlet birbirlerinden ayrılırken ortaya çıkan boşluğun köktendincilik veya nihilizm tarafından doldurulduğunu iddia etmektedir. Dolayısıyla, “yeni terörizm” modernite sürecinde oluşan meşruiyet açığına bir tepkidir. Bu açığı kapatmak için Habermas’ın tavsiyesi, devletler yerine bireyleri hak ve sorumluluk sahibi yapan kozmopolitan hukukun işleve sokulması ve BM Güvenlik Konseyi’nin terörizme karşı mücadelede aktif rol oynamasının sağlanmasıdır. Bu bağlamda terörizme karşı mücadele, meşruiyetini kozmopolitan hukukun evrensel ahlaki değerlerinden alacak ve emperyalist çıkarlar söz konusu olmayacaktır. Habermas’a göre, başta Clinton yönetimi olmak üzere kozmopolitan hukukun ilerlemesi için ABD hükümetleri uzun yıllar uluslararası hukukun garantörü olma uğraşı vermiş, fakat Bush yönetimi ile bu liderliğinden şimdilik vazgeçmiştir (Aktaran, Bakıner, 2006). Dolayısıyla Habermas’ın ABD’nin “terörizme karşı savaş” anlayışına yönelik eleştirisi, geçici bir yönetsel zayıflık içinde olduğunu iddia ettiği Bush yönetimiyle sınırlı kalmaktadır.

Günümüzde “çok yönlü” solculuklarına övgüler alan Michael Hardt ve Antonio Negri’nin öncülüğünde ilerleyen “Biyopolitika” yaklaşımı ve bunun içinden çıkan “İmparatorluk” tezine göre savaş, eski tip Vestfalya ulus devlet modelinden farklı olarak, biyoiktidar rejiminde sadece nüfusu kontrol etmeyi değil, toplumsal yaşamın tüm yönlerini üretme ve yeniden üretmeyi amaçlayan bir idare biçimi

7 Ulrich Beck’e göre, 1648 Vestfalya Anlaşması ile din-devlet ilişkileri ayrılarak nasıl iç savaşlar sona erdirildiyse, 21. yy küresel sivil savaşını da devlet-toplum ayrımı sona erdirecektir.

haline gelmiştir (Hardt ve Negri, 2001: 31). Bu rejim içinde, “yeni terörizm” nihilist bir isyan hareketi ve ABD’nin gerek terörizme karşı savaşı gerek Irak işgali de polisiye bir iç savaştır. Dolayısıyla, ABD’nin soğuk savaş sonrasındaki müdahaleleri artık bireysel emperyalist çıkarları için değil, evrensel değerler adına barışçıl polis operasyonlarıdır (Hardt ve Negri, 2001: 67-78).

Son olarak, neoliberal kozmopolitanlar’a göre “yeni terörizm”, 1990’da eski dünya düzeninin çöküşüyle başlayan siyasi, ekonomik ve kültürel kargaşaya verilen tepkinin ve devletlerin toprakları ve vatandaşları üzerindeki meşruiyet kaybının sonucu olarak ortaya çıkmışlardır (Albrecht vd. 1998: 2). Bu anlayışa göre, soğuk savaş dönemindeki imgesel ve Fordist karakterli savaşların yerini “güçsüz devletlerde konuşlanmış devlet dışı örgütlerin salt sivilere yönelik küresel şiddet eylemleri almıştır (Kaldor, 2003: 5). Bu ulus ötesi şebekeler altında soğuk savaşın kalıntıları olup, birbirlerine din ve etnik referanslarla bağlanmışlardır. Neoliberal kozmopolitanların önde gelen temsilcilerinden olan Mary Kaldor’a göre, ABD’nin bu “yeni terörizm”e karşı mücadelesinin eleştirilecek tek yönü, tek taraflı olmasıdır. Bununla birlikte, ABD’nin ne “terörizme karşı savaş”ı ne de Irak’ı işgali, emperyalist çıkarlarla ilişkili değil, sadece Amerikan kimliğini güçlendirme isteği ve totalizme karşı özgürlük arayışıdır. Oysa “yeni terörizm”e karşı yapılması gereken, ulus ötesi örgütlenmelerin öne çıktığı “küresel yönetim”in gerçekleştirilmesi ve “öteki”ye karşı (medeniyetler çatışması bağlamında) korku yerine diyalogun geliştirilmesidir (Kaldor, 2003: 151, 108-111).

Sonuç olarak, terörizm endüstrisinin genel olarak terörizm özel olarak “terörizme karşı savaş” ilgili görüşlerine karşı yukarıdaki postmodernist kuramların eleştirileri, “öteki”ni dışlayıcı anlayış ve ABD’nin tektaraflılığı üzerine yoğunlaşmakta ve bunun yerine, medeniyetler arası diyalog ve çok taraflı müdahaleler önerilmektedirler. Bunun dışında her iki taraf da, terörizmin nedenini ekonomik ve siyasi sorunlardan uzakta dini veya etnik kimlik sorunlarında aramakta ve ABD’nin “terörizme karşı savaş” yaklaşımını savunma savaşı olarak ele almaktadır. Buna ek olarak, ağ şeklinde yayılmış devletdışı şebekelerin toplumlara karşı postmodern IV. Kuşak bir savaş yürüttüğü konusunda hemfikir olunması, tam da ABD’nin ihtiyaçlarına uygun esnek ve geniş ölçekli “yeni terörizm” tanımlamasına olanak tanımaktadır. Nitekim terörizmi canlı bir düşmana, teröristi dünyaya yayılmış ağ organizmasına, terör eylemlerini de amaçsız bir medeniyet veya fikir savaşına dönüştüren “yeni terörizm”le birlikte terörizm kavramı genişlemekte ve bu alan genişledikçe, terörizme karşı mücadelenin de çerçevesi genişlemektedir. Böylece “terörizme karşı savaş” kavramı, kapitalizmin küresel egemenliğine karşı çıkacak her türlü akımı terörizm kapsamına alarak

hedefin tanımını genişletmekte, askeri müdahalenin hedefi yapmakta, ve asıl siyasi amaçlar için dünyanın tamamını manevra alanına açmaktadır (Yıldızoğlu, 2006a: 57).

“Yeni Terörizm” Ne Kadar “Yeni” ve “Terörizme Karşı Savaş” Ne Kadar “Politika” Dışı?

Terörizm sistem dışı bir araç olmakla birlikte nihilist temelli bir yöntem veya medeniyet sorunu değil, sistemin iktisadi, siyasi veya sosyolojik yapısı içinde tarafların ulaşmak istedikleri amaçlarına bütünlükli gelişen bir stratejidir. Tarihin her döneminde bir yöntem modeli olarak kullanılmasına karşın, özü itibarıyla yenileşen terörizm değil sistemin altyapısındaki değişimlerdir.

Silah sanayi ve iletişim teknolojilerindeki yeniliklerle birlikte terörizmin zarar verme gücünün arttığı doğrudur. Bununla birlikte, tarihteki örneklerinden de görülebileceği gibi, teknolojiye yaşanan yenilikler her zaman silah sanayisine yansımış ve dinamit-atom bombası gibi icatlar sonucunda en çok siviller zarar görmüştür. Bununla birlikte, 1995 yılında “Aum Shinrikyo” (Yüce Gerçek) tarikatının Tokyo metrosunda 12 kişinin ölümüne yol açan sinir gazı saldırısı dışında, hiçbir devlet dışı terör örgütü biyolojik veya kimyasal silah kullanarak terör eylemi gerçekleştirmemiştir.

“Yeni terörizm”in küreselleşmeye karşı nihilist bir isyan hareketi olduğu iddiası da, özellikle 11 Eylül saldırıları sonrasında hayli kabul görmektedir. Her ne kadar, 11 Eylül saldırıları sembolik olarak küreselleşmenin ekonomik (Dünya Ticaret Merkezi), askeri (ABD Savunma Bakanlığı) ve politik güç (Beyaz Saray) figürlerini hedef almışsa da, hem eylemi gerçekleştiren terör örgütü hem de küreselleşmenin yapısal karakteri çok daha derin tarihsel süreçlerin sonuçlarıdır. Üstelik küreselleşme bir dış politika aracı olarak ABD tarafından kullanılmış olmasına rağmen, sadece soğuk savaş sonrasında gelişen ve küresel olarak siyasi ve toplumsal değişimlere sebebiyet veren bir süreç değil, kapitalizmin yapısal doğasından kaynaklanan ve 15.-16. yy’den beri süregelen bir sürecin devamıdır. Bu nedenle, El Kaide’nin sosyolojik tabanının oluşumu küreselleşmeden önceki sömürgeci dönemden (hatta daha öncesinde) ve 1970’lerden başlayarak artan kapitalist altyapıdaki sorunlar-krizler ve bunların toplumsal-siyasi yansımalarından bağımsız değildir.

ABD’nin “terörizme karşı savaş”ı da salt bir güvenlik endişesiyle harekete geçmiş savunma eylemi veya neo-muhafazakar yönetimin bireysel politik gündemiyle açıklanamayacak kadar altyapıyla bağlantılıdır. Başka bir yazının konusu olmakla birlikte, ABD tarihinde hiç bir zaman reel bir güvenlik sorunu

yaşamamış ve bu bağlamda bir güç denge politikası yürütmemiştir. Bununla birlikte, ABD kuruluşundan itibaren öncelikle kendi kıtasında, daha sonra da başta Avrupa, Ortadoğu-Avrasya ve Asya-Pasifik olmak üzere küresel düzlemde kökleri kapitalizmin aşılmaz eğilimlerine dayalı hegemonya “politika”sı izlemiştir. Bu nedenle, ABD militarizmi hiç bir zaman soğuk savaş rekabetinin bir sonucu olmamış, hatta soğuk savaş sonrası dönemde Amerikan üslerinde artış yaşanmıştır (Foster, 2003: 2). Nitekim SSCB destekli gerillalara karşı mücadele iddiasıyla 3 Şubat 1961 tarihinde, Başkan John F. Kennedy tarafından onaylanan ikinci “Ulusal Güvenlik Eylemleri Memorandumu” (NSAM 2) ile “Karşı-Gerilla Kuvvetlerinin Geliştirilmesi” belgesi doğrultusunda kurulan Özel Kuvvetler, çoğunlukla karşı bir grupla karşılaşmadan liberal iktisadi politikaları reddeden bağımsız-ulusalcı rejimlere ve ABD hegemonyası için stratejik öneme sahip bölgelerde bulunan ülkelere karşı operasyonlar yürütmüşlerdir (McClintock, 1991: 122).

“Terörizme karşı savaş” da ABD’nin süregelen “politikası”nın devamı niteliğinde uygulamaya konulmuş bir strateji görünümündedir. Nitekim 11 Eylül sonrasında yazılan QDR 2001 Raporu, terörizme karşı reel anlamda mücadele etmeye niyetli bir anlayışı yansıtmaktan ziyade, çok daha geniş spektrumlu bir politikaya hizmet eden imparatorluk manifestosuna benzemektedir (Yıldızoğlu, 2006b: 13). Ayrıca raporda, sadece terörizme değil, sisteme muhalif olan ve tehdit yaratma olasılığı olduğu varsayılan tüm oluşumlara karşı önleyici saldırılar gerçekleştirileceği, ABD’nin erişimine kapalı hiçbir coğrafi bölgenin kalmayacağını, Batı ve kapitalizm karşıtı rejimlerin değiştirilebileceği, ABD’yi tehdit etmesi olası büyük güçlerin engelleneceği, tüm küresel doğal kaynaklar piyasası ve uzayın ABD’ye açık kalmasının sağlanacağı vb. gibi geniş uçlu yaklaşımlar mevcuttur.⁸ Üstelik QDR 2001, 11 Eylül ile başlayan yeni bir sürecin ürünü olmaktan ziyade Bush yönetiminin kadrosundaki neo-muhafazakarların 1990’ların başından beri hazırladıkları, “Yeni bir Amerikan Yüzyılı için Stratejiler (1992), “İlkelerin İlanı” (1997), “Güncel Tehditler Raporu” (2000) ile uyumludur.

QDR 2005’te de, “terörizme karşı savaş” stratejisinin sınırları genişletilmiştir ve “terörizme karşı” kavramının yerine “terörü yöntem olarak seçmiş” “aşırı uçlar” kavramı konularak savaşın kapsamını, hem kendisine hem de müttefiklerine, dolayısıyla Batı merkezli, sisteme yönelik tüm tehditleri kapsayacak biçimde genişletilmiştir (Yıldızoğlu, 2006b).

⁸ US Department of Defense, Quadrennial Defense Review Report, 30 Eylül 2001, s. 17-19, <http://www.defenselink.mil/pubs/qdr2001.pdf>.

Pratikte “Terörizme Karşı Savaş Stratejisi” ve Clausewitz Savaş Kuramı

ABD'nin yürüttüğü “terörizme karşı savaş” stratejisi reel anlamdaki terör tehdidine karşı olmuş olsaydı, belki Clausewitz'in savaş paradigmasının gerçekten de sona ermiş olduğu söylenebilirdi. Oysa “terörizm karşı savaş” kapsamında gerçekleştirilen askeri operasyonlara kuşbakışı bakıldığında, bunların ABD'nin “politika” ile uyumlu fakat reel terör tehdidine iki boy büyük geldikleri görülmektedir. Bu bakışı derinleştirip ayrıntılara girildikçe, ABD “terörizme karşı savaş”ın hedefinin terör ağları olmadığı ve kendi hegemonyası gerilerken güçlenen diğer potansiyel hegemon adayları olduğu görülmektedir. Nitekim “terörizme karşı savaş”ın bir “politika”nın devamı olacak kadar sistemli planmış faydacı bir strateji olduğu, birçok örnekle ortaya çıkmaktadır.

Bu örneklerden kısaca bahsetmek gerekirse hemen göze çarpan, 11 Eylül'ün hemen akabinde ABD'nin “terörizme karşı savaş” gerekçesiyle son derece stratejik olan Orta Asya bölgesinde Tacikistan, Özbekistan (daha sonra kapatılan) ve Kırgızistan'da kalıcı üsler edinebilmiş olmasıdır. Bunun dışında, hem Aden Körfezini hem de Çin-Hindistan arasındaki petrol tankerlerinin geçiş yollarının denetlenebileceği son derece stratejik bir yer olan Somali'nin Berbera kentinde bir askeri üs edinmek ve bu amaçla ABD'ye yakın bir yönetimi başa geçirebilmek amaçlarıyla Somali'ye düzenlenen füze saldırılarına gerekçe olarak El Kaide ile mücadele gösterilmiştir (Yıldızoğlu, 2007: 13).

Benzer şekilde, ABD petrol dahil yılda 1,3 trilyon dolarlık bir ticaretin geçtiği Malacca Boğazı ve Güney Çin denizindeki gaz rezervleri üzerine oturan Spratley ve Parcel adaları ve Doğu Timor açıklarındaki gaz ve petrol yataklarını dikkate alarak, Filipinler ve Endonezya'da da, “terörizme karşı savaş” bahanesiyle siyasi veya askeri mekan düzenleme eylemleri gerçekleştirmektedir (Erikson, 2001; Yıldızoğlu, 2003: 46). Jim Glassman'ın da kanıtlarıyla ortaya koyduğu gibi, “terörizme karşı savaş” stratejisi sayesinde ABD Vietnam Savaşı'ndan beri fiziki olarak giremediği Güneydoğu Asya'ya girebilmiştir (Glassman, 2005: 3-28). İşin ilginç tarafı, daha 2000 yılında RAND ve 2001 ortalarında Council on Foreign Relations tarafından hazırlanmış iki ayrı raporda da, Malacca, Sunda, Lombok ve Makassar Boğazları'nda askeri olarak konuşlanmanın, bölgede ekonomik ve askeri olarak yükselen Çin'e karşı çok stratejik bir kazanım sağlayacağı öne sürülmüş ve bu öneri 11 Eylül sonrasında “terörizme karşı savaş” strateji ile gerçekleştirilmeye çalışılmıştır (Glassman, 2005: 6). Nitekim 11 Eylül'den sonra bir anda Singapur, Malezya ve Tayland'da El Kaide bağlantıları aranması boşuna değildir.

ABD'nin "terörizme karşı savaş" stratejisinin alanı Orta Asya, Uzakdoğu, Afrika ile sınırlı kalmamakta Gürcistan'dan Kolombiya'ya Pakistan'dan Irak'a, veya Karadeniz'e kadar genişlemektedir (Klare, 2002: 22).⁹ Bu konuda güncel iki örnek vermek gerekirse, ABD Montreux Anlaşması nedeniyle rahatlıkla giremediği ve stratejik olarak her geçen gün önemi artan Karadeniz'e, NATO'nun 2008 Nisan Bükreş Zirvesi'nde "terörle doğrudan savaş" ve Akdeniz'deki Terörle Mücadele Operasyonu'nun Karadeniz'e kaydırılması gibi gerekçeler sunarak girmeye çalışmıştır. İkinci olarak, ABD yönetimi ile Irak yönetimi arasında uzun süredir pazarlık konusu olan Kuvvetler Statüsü Anlaşması'nın (Status of Forces Agreement-SOFA) bugünkü haliyle imzalanması halinde, ABD "terörizme karşı savaş" gerekçesiyle Irak içinde istediği kapsamda askeri operasyonlar düzenleyebilecek, Iraklıları gözaltına alabilecek ve ülke içindeki istediği kadar ABD askerini (kalıcı üse gerek kalmadan) istediği süre boyunca konuşlandırabilecektir (Dilek, 2008: 11).

"Terörizme karşı savaş" stratejisinin ABD'ye sağladığı somut kazanımlara yönelik örneklerin sayısı daha da artırılabilir. Bununla birlikte, "terörizme karşı savaş" stratejisinin sadece askeri ve siyasi düzlemde kaldığı düşünülmemelidir. Örneğin, 11 Eylül sonrasında uluslararası işlem yapan tüm bankalar, ABD'nin terörizmin finansmanı engelleme gerekçesine dayanarak tüm uluslararası mali işlemlerini ABD'ye bildirmek zorunda kalmışlar ve böylece ABD, dünyadaki fon akışını yakından izleyebilme olanağına kavuşmuştur.

Buna ek olarak, "Yurtseverlik Yasası Bölüm 311" in öngördüğü şekilde ABD Hazine Bakanlığı'na bağlı çalışan Finansal Suçlar Uygulama Ağı (FinCEN)'e terörizmin finansmanında kullanıldığına inanılan her türlü finansal hareketi bloke etme yetkisi tanınmış ve finansal pazarın işlem açısından dışlanmak istemeyen bankalar bu yetkiyi tanımışlardır.¹⁰ Nitekim 20 Eylül 2005 tarihinde aleyhine hiç bir kanıt olmamasına rağmen küçük ölçekli bir Çin bankası olan Bank Delta Asya, FinCEN tarafından Kuzey Koreli müşterilerinin terörizmi finanse etmesine gözyummakla suçlanmış ve iflasın eşiğine gelmiştir. Aynı duruma düşmek istemeyen birçok banka Kuzey Koreli müşterileriyle ilişkisini kesmiş ve K. Kore bir anda küresel finans piyasasından izole edilmiştir (McGlynn, 2008). Üstelik bu süreç "büyük bir tesadüfle" ABD, Rusya, Çin, Güney Kore ve Japonya arasında yeni bir diplomatik yol haritasının pazarlıkları devam ederken gerçekleşmiştir.

9 Michael Klare'in de vurguladığı gibi, ABD'nin "terörizme karşı savaş" stratejisi ile enerji kaynakları arasında her zaman organik bir bağ bulunmaktadır.

10 The Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required To Intercept and Obstruct Terrorism (USA Patriot) Act Of 2001, H.R. 3162 Section by Section Analysis, Ekim 2001, <http://www.leahy.senate.gov/press/200110/102401a.html>.

Son olarak, 20 Mart 2008’de FinCEN dünyadaki tüm finans kurumlarına hitaben tavsiye şeklinde yayımladığı bir raporla, İran Merkez Bankası olmak üzere tüm İran bankalarını, BM GK’nin 1803 sayılı kararında bahsi geçen üç İran bankasının faaliyetlerini sürdürmesine kolaylık sağlamakta ve İran’ın nükleer çalışmalarını engellemeye yönelik çıkan BM GK 1737 ve 1747 nolu kararlarında adı geçen kamu kuruluşlarına, özel şirketlere ve bireylere finansal hizmet vermeye devam etmekte suçlamıştır.¹¹ Tüm bu başlıkları teorün finansmanı olarak değerlendiren FinCEN, tüm İran menşeli bankaları ve bu bankalarla iş yapan dünyadaki tüm finansal kuruluşları bu suça ortak olmakla suçlamış ve John McGlynn’in deyimıyla İran’a asker sokmadan savaşı başlatmıştır (McGlynn, 2008).

Sonuç olarak, tüm bu verilerin ışığında şu rahatlıkla söylenebilir ki, “terörizme karşı savaş” bağlamında gerçekleştirilen askeri müdahaleler veya rejim değişiklikleri, fikirlerin, kimliklerin, ideolojilerin veya hayat felsefelerinin çatışmasının doğal sonuçları olmaktan ziyade, politik amaçların devamı niteliğinde ortaya çıkan değişkenlerdir. Bu bağlamda, “terörizme karşı savaş” bir strateji olarak ABD’nin “politika”sına bütünleşik olup, Clausewitz’in paradigması içinde yer almaktadır. Bununla birlikte, Clausewitz’in altını çizdiği gibi gerçeğe uygulandığında ortaya mutlak olmayan “politika”lar ve “savaş”lar çıkmaktadır. Nitekim tüm avantajlarına rağmen, “terörizme karşı savaş” stratejisi tam olarak başarılı olmamış ve bir taraftan ABD’ye karşı küresel rekabet sürecini ve ittifak oluşumlarını hızlandırırken, diğer taraftan ABD’nin 1900’lerin başından beri sürdürdüğü görünüşte “iyi huylu” hegemonya projesinin, emperyalist özünün açığa çıkmasına sebep olmuştur.

KAYNAKÇA

Albrecht, Ulrich, Kaldor, Mary ve Schmeder, Genevieve (1998), “Restructring the Global Military Sector: The End of Military Fordism”, Mary Kaldor, Ulrich Albrecht ve Genevieve Schmeder (der.), Restructring the Global Military Sector: The End of Military Fordism, London, Pinter, 50-62.

Alexander, Yonah (1985), “Terrorism and the Soviet Union”, Ariel Merari (der.), On Terrorism and Combating Terrorism, USA, University Publications of America, 85-108.

¹¹ Guidance to Financial Institutions on the Continuing Money Laundering Threat Involving Illicit Iranian Activity, 20 Mart 2008, Financial Crimes Enforcement Network, <http://www.fincen.gov/fin-2008-a002.html>.

- Alexander, Yonah (1985), "Terrorism and the Soviet Union", Ariel Merari (der.), *On Terrorism and Combating Terrorism*, USA, University Publications of America, 85-108.
- Alweiss, Lilian (2005), "Borradori, Giovanna. Philosophy in a Time of Terror: Dialogues with Jurgen Habermas and Jacques Derrida", *The Review of Metaphysics*, 59(2),406-407.
- Bakiner, Onur (2006), "Ulus Ötesinden Hukuka Bakmak: Jürgen Habermas", *Cogito*, http://www.yakykultur.com.tr/cogito/44_45/onur_bakiner.html.
- Beck, Ulrich (2003), "The Silence of Words: On Terror and War", *Security Dialogue*, 2003, 34(3), 255-269.
- Booth, Ken (1991), "Security and Emancipation", *Review of International Studies*, 17(4), 313-326.
- Booth, Ken ve Dunne, Tim (2002), "Worlds in Collision", Ken Booth ve Tim Dunne (der.), *Worlds in Collision: Terror and The Future of Global Order*, London, Macmillan, 1-23.
- Buzan, Barry, Wæver, Ole ve Wilde, Jaap de (1998), *Security: A New Framework for Analysis*, Boulder, Lynne Rienner.
- Byman, Daniel L. (2003), "AL-Qaeda as an Adversary: Do We Understand Our Enemy", *World Politics Quarterly Journal of International Relations*, 56(1), 139-163.
- Chalk, Peter (1996), *West European Terrorism and Counter-Terrorism: The Evolving Dynamic*, London, Macmillan Press.
- Clausewitz, Carl Von (1997), *Savaş Üzerine*, Şiar Yalçın (çev.), Ankara, Spartaküs Yayınları.
- Cline, Ray ve Alexander, Yonah (1985), *Terrorism: The Soviet Connection*, New York, Crane.
- Crelinstein, Ronald D. ve Schmid, Alex P. (1993), "Western Responses to Terrorism: A Twenty-Five Year Balance Sheet", Alex Schmid ve Ronald Crelinstein (der.), *Western Responses to Terrorism*, London, Frank Cass, 309-339.
- Creveld, Martin Van (1991), *Transformation of War*, New York, Free Press.
- Creveld, Martin Van (1997), "What is Wrong with Clausewitz", *The Clausewitzian Dictum and the Future of Western Military Strategy*, Hague, Kluwer Law International, 7-25.
- Creveld, Martin Van (1999), *The Rise and Decline of the State*, Cambridge, Cambridge University Press.
- Dilek, Bahadır Selim, "Irak'ta Süresiz ABD İşgali", *Cumhuriyet*, 8 Mayıs 2008.
- Ellingsen, Tanja (2005), "Toward a Revival of Religion and Religious Clashes", *Terrorism and Political Violence*, 17(3), 305-332.
- Erikson, Marc, "Philippines the Second Front in War on Terror", *Asia Times*, 27 Ekim 2001, <http://www.atimes.com/sc-asia/CJ27Ac09.html>.
- Foster, John B. (2003), "The Age of Imperialism", *Monthly Review*, 55(3), 1-10.
- Ganor, Boaz (2006), "Soğuk Savaş Döneminden Geçiş ve Terörizm", *Küresel Terör ve İşbirliği Sempozyumu*, Ankara, Genelkurmay Başkanlığı Basımevi, 19-32.
- Glassman, Jim (2005), "The War on Terrorism Comes to Southeast Asia", *Journal of Contemporary Asia*, 35(1), s. 3-28.
- Handel, Michael I. (1986), "Clausewitz in the Age of Technology", Michael I.Handel (der.), *Clausewitz and Modern Strategy*, London, Frank Cass, 51-91.

- Handel, Michael I. (1996), *Masters of War: Classical Strategic Thought*, London, Frank Cass.
- Hardt, Michael ve Negri, Antonio (2001), *İmparatorluk*, Abdullah Yılmaz (çev.), İstanbul, Ayrıntı Yayınları.
- Heng, Yee-Kuang (2006), "The Transformation of War Debate: Through the Looking Glass of Ulrich Beck's World Risk Society", *International Relations*, 20(1), s. 69-91.
- Herman, Edward S. ve O'Sullivan, Gerry (1991) "International Terrorism", Alexander George (der.), *Western State Terrorism*, Cambridge, Polity Press, 48-57.
- Hoffman, Bruce (1995), "Holy Terror: The Implications of Terrorism Motivated by a Religious Imperative", *Studies in Conflict and Terrorism*, 18, 271-284.
- Hoffman, Bruce (1999) *Inside Terrorism*, New York, Columbia University Press.
- Honig, Jan Willem (1997), "Strategy in a Post-Clausewitzian Setting", Gert de Nooy (der.), *The Clausewitzian Dictum and the Future of Western Military Strategy*, Hague, Kluwer Law International, 109-121.
- Kaldor, Mary (2003), *Global Civil Society: An Answer to War*, Cambridge, Polity Press.
- Kaldor, Mary (2005), "Old Wars, Cold Wars, New Wars and the War on Terror", *International Politics*, 42(4), 491-498.
- Kegley, Charles W. ve Raymond, Gregory A. (2003), "Preemptive War: A Prelude to Global Peril", *USA Today Magazine*, 131(2696), 14-18.
- Klare, Michael T. (2002) "Oil Moves the War Machine", *The Progressive*, 66(6), 18-22.
- Laqueur, Walter (1977), *Terrorism, USA*, Little, Brown and Company.
- Laqueur, Walter (2004), "The Terrorism to Come", *Policy Review*, 126, 48-61.
- Livingstone, Neil C. (1990), "Proactive Responses to Terrorism: Reprisals, Preemption and Retribution", Charles W. Kegley (der.), *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New York, St. Martin's Press, 219-227.
- McClintock, Michael (1991), "American Doctrine and State Terror", Alexander George (der.), *Western State Terrorism*, New York, Polity Press, 1991, 119-126.
- McGlynn, John, "The Day the US Declared War on Iran", *Asia Times*, 31 Mart 2008, http://www.atimes.com/atimes/Middle_East/JD01Ak01.html.
- O'Brian, Conor Cruise (1990), "Impediments and Prerequisites to Counter-Terrorism", Charles W. Kegley (der.), *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New York, St. Martin's Press, 201-206.
- Paret, Peter (1976), *Clausewitz and the State*, London, Oxford University Press.
- Rapoport, D. C. (1989), "Why does Religious Messianism Produce Terror", Paul Wilkinson ve Alasdair M. Stewart (der.), *Contemporary Research on Terrorism*, UK, Aberdeen University Press, 72-88.
- Rapoport, David C. ve Alexander, Yonah (1982) *The Rationalization of Terrorism*, USA, University Publications of America.
- Reid, Edna O.F (1997), "Evolution of a Body of Knowledge: An Analysis of Terrorism Research", *Information Processing & Management*, 33(1), 91-96.
- Serafim, Ana (2005), "Terrorism-A Cultural Phenomenon", *The Quarterly Journal*, 4(1), 61-74.

- Shultz, Richard H. (2003), "It's War! Fighting Post-September Global Terrorism through a Doctrine of Preemption", *Terrorism and Political Violence*, 15(1), 1-30.
- Siccama, Jan Geert (1997), "Clausewitz, Van Creveld and the Lack of a Balanced Theory of War", *The Clausewitzian Dictum and the Future of Western Military Strategy*, Hague, Kluwer Law International, 25-43.
- Sterling, Claire (1981), *The Terror Network: The Secret War of International Terrorism*, New York, Reader's Digest Press.
- Taylor, Max ve Horgan, John (2001), "Future Developments of Political Terrorism in Europe", Max Taylor ve John Horgan (der), *The Future of Terrorism*, London, Frank Cass, 83-95.
- Tibi, Bassam (2006), "Siyasi Terörizm Faaliyetleri ve Mücadele Yöntemleri", *Küresel Terör ve İşbirliği Sempozyumu*, Ankara, GenelKurmaya Başkanlığı Basımevi, 161-205.
- Wilkinson, Paul (1990), "The Sources of Terrorism: Terrorists' Ideologies and Beliefs", Charles W. Kegley (der.), *International Terrorism: Characteristics, Causes, Controls*, New York, St. Martin's Press, 139-145.
- Yıldızoğlu, Ergin (2003), *Hegemonyadan İmparatorluğa*, İstanbul, Everest Yayınları.
- Yıldızoğlu, Ergin (2006a) "Yorum", Ceyhun Gürkan, Özlem Taştan ve Oktar Türel (der.), *Küreselleşmeye Güney'den Tepkiler*, Ankara, Dipnot Yayınları, 51-61.
- Yıldızoğlu, Ergin, "Bağdat-Mogadişu", *Cumhuriyet*, 8 Ocak 2007.
- Yıldızoğlu, Ergin, "QDR 2005", *Cumhuriyet*, 13 Şubat 2006b.